

ПОМСТА

Був у нашому селі скляр.

Невисокий, худий, з маленьким, зібраним у кулачок обличчям, ходив він довгими сільськими вулицями, вставляючи шибки. Роботи ніколи не бракувало, бо славився він умінням так вставити шибку, такою замазкою прикріпити її, що вже і рама потрухлявіє від негоди та часу, а скло тримається, як припаяне.

Жив скляр у невеликій кособокій хатині, без сім'ї, без родичів, старим парубком, понурим та непривітним.

Розповідали, що висватав він колись найкрасивішу дівчину на селі, поставив для неї простору хату з веселими вікнами, та її вже пізніше, в роки громадянської війни, жорстоко поглумившись, забили бандити.

Повернувшись з армії Будьонного, скляр у той же вечір спалив свою хату. Це стало причиною того, що на скляра почали дивитися, як на людину не сповна розуму. А він жив відлюдьком і майже щонеділі гірко напивався.

За роботою ж скляр завжди був суворий і тверезий. Обличчя його, заросле по самі очі густою щетиною (мені здавалося, що він тримав у зубах велику щітку), ставало поважним та урочистим, а очі, наче відлиті з надзвичайно прозорого скла, спалахували гнівними вогниками, коли він бував невдоволений, чи світилися втіхою. Перед тим, як приступити до праці, скляр завжди скидав кашкета чи шапку, хоча б який мороз не був надворі.

Склав він швидко та вправно і майже завжди лаявся.

— Хіба це вікно! — вигукував, презирливо тикаючи пальцем у невелику раму. — Сліпаки, а не вікна!

Господар ніяково посміхався, але заперечувати не смів: У селі була відома склярева пристрасть до великих вікон. Він навіть одвертався, коли проходив повз хату з маленькими вікнами.

Незабаром у нас закінчили будувати нову школу: велику простору, з широкими та високими вікнами. І скляр не працював біля них, а священнодіяв. Обережно брав величезні шматки скла, відмірював, проводив алмазом — і одна за одною весело виблискували до сонця нещодавно порожні рами.

Вставивши шибку, він трохи відходив, схилив голову набік, і прозорі оченята його сяяли такою неприхованою втіхою, що й ми, хлопчак, проймалися шанобливо-урочистим настроєм.

— Хата без вікон — що людина без очей, — повчав він нас. — У пільмі жити — кажанами бути.

Затамувавши подих, стежили ми, як скляр, націлившись, швидким рухом алмаза проводив по склу білу лінію, не користуючись лінійкою. Ось він тихенько постукував уздовж тієї лінії, злегка натискав пальцями, і — трісь! — шибка була готова.

Наша дружба з склярем, який наче переродився за ці дні, щораз більше міцніла і, може, стала б постійною, коли б не один прикрий випадок.

Відпихаючи один одного, щоб краще бачити, ми з Миколою перечепися і полетіли на велике скло, яке скляр саме збирався розрізати. Схопилися, як обпечені, щоб дременути світ за очі, але розгніваний скляр встиг вліпити нам по такому міцному потиличнику, що ми полетіли сторчача в кропиву.

Зупинилися аж на греблі. Дзвеніло в голові, боліли потилиці, шкіра на обличчі та руках аж горіла, обжалена кропивою.

— Я йому не прощу! — буркнув Микола з сльозами на очах. — До нових віників пам'ятатиме!

Пізнього вечора, коли вже добре стемніло, ми підкралися до школи. Нікого поблизу не було, лише на вигоні співали невтомні дівчата.

— Давай! — шепнув Микола.

Я розмахнувся і щосили пожбував цеглину у вікно. Тріснула рама, з страшним брязкотом посипалося скло, ми щодуху помчали геть.

Рано-вранці Микола забіг до мене. Очі його задоволено світилися:

— Пішли подивимось, як скляр молитися буде.

Причаївшись у бузині, що густо росла навколо будинку, ми нетерпляче чекали на нашого ворога. Двох вікон як не було. На землі густо рясніли блискучі скалки, валялися дві великі цеглини.

— Іде! — штовхнув мене ліктем Микола.

Ми аж затамували дух, готуючись почути сердиту лайку скляра. А він, підійшовши до покалічених вікон, оніміло застиг, наче не вірив своїм очам. Повільно нагнувся, підняв цеглину і раптом заплакав.

Плакав мовчки, без лайки, без слів, і нам моторошно було дивитись, як плаче доросла, стара людина, навіть не витираючи сліз, що зависали на густій щетині, гаряче спалахували поодинокими росинками. Ми відчули, що зробили щось дуже погане, дуже зле, далеко від звичайної помсти, і мовчки порачкували з кущів.

І в той день, і на другий, на третій, і ще багато днів, проходячи мимо школи, я і Микола не могли дивитися на вікна.

ЗЕМЛЯНІ МЛИНЦІ

В ту страшну, голодну весну, коли й земля, здавалося, стогнала: "їсти!", навіть діти не бавилися в свої звичайні ігри, а гралися в їжу.

Випікали з чорної, розмоченої дощами землі пишні перепічки та млинці, варили з назбираних камінців галушки та вареники. Потім ходили одне до одного в гості, церемонно припрошували покуштувати багатих страв, розпускали неіснуючі ремінці на розбухлих від лободи та полови животах.

Сьогодні ми мали гостювати у Ванька, що жив за чотири хати. Ванькова "світлиця" була біля самих воріт, на густому спориші, і ми залюбки гралися там.

Ми вийшли на вулицю і відразу ж зупинилися: біля воріт стояла сусідська дівчинка і гірко плакала.

— Чого ти, Ганнусю?

— Со-онька покинула! — хлипала дівчинка. — Гратись не хоче!

Ганнусю ми любили, може, на зло Соньці, яка часто дражила нас і біла сестру. Тому, не задумуючись, я запитав:

— Хочеш з нами? В гості до Ванька?

— Хочу, — погодилась Ганнуся і відразу вчепилася за мої пальці. Вона була дуже худа, і тоненькі, як палички, ноги, здавалося, ось-ось не витримають, поламаються, лише великий живіт, віддуюючись наперед, задирав брудну сорочину.

— А що в гостях? — допитувалася вона, намагаючись не одстати від мене.

— Там будуть отакі-о млинці, галушки і вареники з сиром, — відразу ж включився я в гру. — Потім пиріжки з яблуками та медом, сметана, шулики...

Голодна фантазія моя не знала меж, і Ганнуся щораз ширше розплющувала і так великі од голоду очі.

— І мені дадуть? — боязко запитала вона.

— Дадуть і тобі.

Дівчинка ще міцніше вчепилася в мою руку.

Ванько зустрів нас у "світлиці". Подав усім по черзі руку, як це робили дорослі, розпитав про хазяйство, про врожай. Потім, погомонівши, почав припрошувати до столу:

— Сідайте, дорогі гості, та їжте, що бог послав! Оце моя стара напекла млинців з муки нового помолу, то пригощайтеся!

Вдаючи, що сіли до столу, ми вмостилися на спориші навколо черепків із водою, якихось купок, прикритих зеленими лопухами. Ганнуся швиденько підняла лопух і недовірливо подивилася на чорний земляний млинець. Потім, уже розгублено, — на нас. А ми саме вдавали, що їмо ті млинці, раз по раз підносячи їх до рота та нахваляючи. Тоді й вона вхопила млинець, швидко надкусила і почала жувати.

І раптом Ганнуся гірко заплакала. Випльовуючи землю, вона плакала так, що аж трусилася худеньке тільце, а обличчя її розпачливо кривилося.

— Хочу справжніх! Хочу млинців! — не вгамовувалася Ганнуся, а ми мовчки дивилися на неї, бо нам самим хотілося, дуже хотілося справжніх пшеничних млинців!